

ZÓDI ZSOLT* – KISS REBEKA**

Hová tűntek a perek? A hazai bírászkodás kvantitatív vizsgálata 2010 és 2020 között

1. Bevezetés

1.1. A perek számának csökkenése a magyar bíróságokon és máshol

A reziliencia kutatása sokféle tényező vizsgálatát jelentheti, mi azonban ebben a tanulmányban lényegében csak egy mutatóra koncentrálunk, amely az ítélkezés egyik fontos (ha nem a legfontosabb) mérőszáma, s ez a peres ügyek számára. Nézzük, mi ennek a magyarázata.

Célunk eredetileg az volt, hogy többféle adathalmaz segítségével vizsgáljuk meg a magyar ítélkezési gyakorlatot. Erre a célra egyrészt a hivatalos bírósági statisztikákat vettük alapul, másrészt készítettünk egy adatbázist, amely a Magyarországon nyilvánosságra hozott bírósági határozatok szövegét és bizonyos leíró adatait tartalmazza. Abban reménykedtünk, hogy többféle adatbázis többféle összefüggést is megmutathat majd. Ez bizonyára így is van, azonban már az első pillanatokban nyilvánvalóvá vált, hogy minden más összefüggésnél nyilvánvalóbb és fontosabb a magyar ítélkezéssel kapcsolatban, hogy a bírósági ügyek száma *szinte egyenletes csökkenést mutat az évtizeden keresztül*. Már egy felületes nemzetközi kitekintés alapján az is nyilvánvalóvá vált, hogy nem speciálisan magyar jelenséggel állunk szemben, a bírósági ügyek, és ezen belül a peres ügyek számának csökkenése a fejlettebb országokban hosszabb ideje (néhol évtizedek óta) létező jelenség, jóllehet nálunk csak az utolsó pár évben lett igen látványos. Ezért döntöttünk úgy, hogy jelen tanulmányban csak a kutatáshoz felhasznált adatbázisokat ismertetjük röviden, majd a tanulmány második részében ezzel a jelenséggel, a perek számának csökkenésével foglalkozunk.

A tanulmány szerkezete a következő. A bevezetésben röviden bemutatjuk az adatokat, amelyekből dolgoztunk, majd felvillantjuk a nagy képet a statisztikai adatbázis számai alapján, a bírósági szintek szerint, végül az ügytárgy adatbázist segítségül hívva néhány konkrét percsoport számai által. A következő rész a számok értelmezését tartalmazza. Megpróbáltuk először nemzetközi összefü-

---

* NKE Információs Társadalom Kutatóintézet, tudományos főmunkatárs.

** TK Politikatudományi Intézet, tudományos segédmunkatárs.

gésbe helyezni az adatokat, majd a szakirodalomban található néhány álláspontot ismertetünk, amelyek a jelenségre (a peres ügyek számának erőteljes, töretlen csökkenésére) igyekeznek magyarázatot találni. Végül az utolsó részben a perek csökkenő számának társadalmi és politikai következményeit próbáljuk megbecsülni, és javaslatot tenni a jelenség negatív hatásainak mérséklésére.

1.2. A kutatáshoz felhasznált három adathalmaz

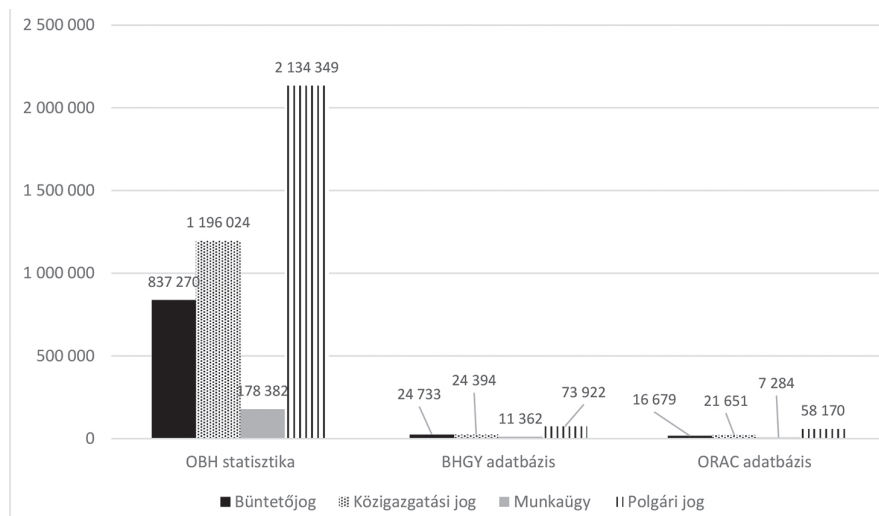
Mielőtt a jelenséget bemutatnánk, röviden ismertetjük azokat az adathalmazokat, amelyekből dolgoztunk.

A kutatáshoz három adathalmazt használtunk fel. Az első az Országos Bíró-sági Hivatal (OBH) statisztikai adatai. Ezek a *birosag.hu* honlapon találhatóak, és alapvetően ügyforgalmi szemléletmódúak, tehát a fókuszuk az, hogy a bíróságok mennyi ügyet fogadtak, illetve intéztek el és mennyi idő alatt. Az ügyek számát különböző bontásokban és kiegészítő adatokkal együtt tartalmazzák hosszú idő-re visszamenőleg. Tulajdonképpen itt nem is „adatbázisról” van szó, hanem statisztikai adatokról.

Kutatásunkhoz nemcsak statisztikai adatokat szerettük volna felhasználni, hanem a bírói gyakorlatot ennél mélyebben mutató elemzéseket is szerettünk volna végezni. Ezért a 2007 óta létező nyilvános bírósági ítéleti adatbázist (Bírósági Határozatok Gyűjteménye, BHGY)¹ is felhasználtuk, mégpedig oly módon, hogy abból a HVG-ORAC Kiadó segítségével egy ügytárgyak, ügycsoportok és fórumok szerinti keresztcsoportosításra alkalmas adatbázist készítettünk. A BHGY-ban nem kérdezhetők le ugyanis az ügyek tárgyai (a büntető ügyszakban a vád tárgyát képező bűncselekmények), az ORAC adatbázis azonban ezt is tartalmazza. Előbbit BHGY, utóbbit „ügytárgy” vagy ORAC adatbázisnak nevezzük ebben a tanulmányban.

A három adathalmaz egymáshoz képesti viszonya az alábbi. A statisztikai adatbázis csak a bírósági statisztikai adatokat tartalmazza, ebben nincsenek ítéletszövegek. A két kisebb adatbázis szövegeket és statisztikai adatokat egyaránt tartalmaz, de a teljes bírósági outputnak csak egy töredékét ölelik fel. A három adatbázis számai így néznek ki egymáshoz képest:

¹ 2005. évi XC. törvény az elektronikus információszabadságról, 16-20. §. Lásd Bírósági Határozatok Gyűjteménye. A törvényt hatályon kívül helyezték, de a BHGY-ra vonatkozó rendelkezések csaknem változatlanul átkerültek a bíróságok szervezetéről és igazgatásáról szóló 2011. évi CLXI. törvénybe (163–166/A. §).

1. ábra. Az egyes adatbázisok számszerű tartalma főbb jogágak szerint (2010–2020): az ítéletek száma

Mindez százalékban kifejezve:

1. táblázat. A két kisebb adatbázisban található elemek száma a statisztikai adatbázis százalékában

Egymáshoz képesti arányok (OBH = 100%)					
	Büntetőjog	Közigazgatási jog	Munkaügy	Polgári jog	Végösszeg
BHGY	3,0%	2,0%	6,4%	3,5%	3,1%
ORAC	2,0%	1,8%	4,1%	2,7%	2,4%

Látható, hogy még a legnagyobb arányban közölt munkaügyi ítéletek esetén is csak az ügyek 6,4%-át közli a BHGY. A többi jogterület esetén pedig a BHGY jellemzően inkább a 2-3%-át tartalmazza az ítéleteknek. Ehhez képest az „ügytárgy” (ORAC) adatbázis szerencsére már nem tartalmaz jelentős aránybeli eltéréseket. Az ügytárgycsoportokba való összevonás eredményeként a BHGY 2010–2020 közötti 134 411 határozatából 103 784 határozat került be ebbe az adatbázisba, ami 77,2%-os reprezentációt jelent. Elmondható, hogy az ORAC adatbázis jól reprezentálja a BHGY adatbázist. Így a kérdés csak az, hogy ez a két kisebb adatbázis (BHGY, ORAC) mennyiben tekinthető reprezentatívnak a teljes peres output vonatkozásában. Ebben a tekintetben sajnos nem jó hír, hogy mindkettő arányai sok ponton eltérnek a statisztikai adatbázisától.

2. táblázat. Az egyes ügyszakok peres ügyeinek arányai az egészen belül a három adatbázisban

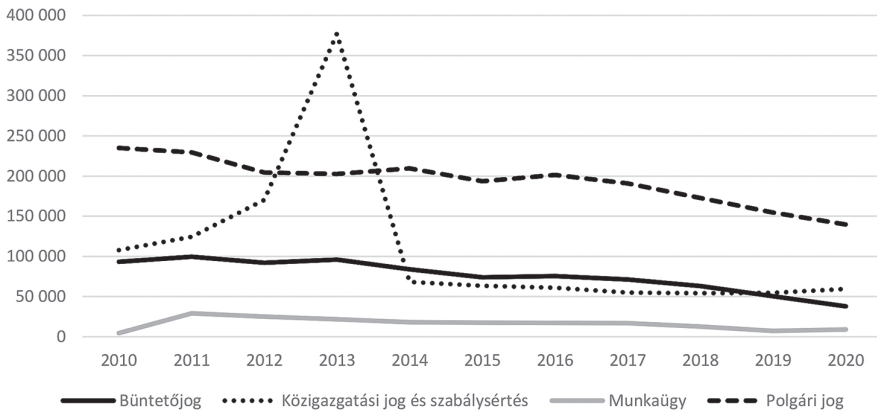
	% -os arányok				
	Büntetőjog	Közigazgatási jog	Munkaügy	Polgári jog	Végösszeg
OBH	19,0%	28,0%	4,0%	49,0%	100,0%
BHGY	18,0%	18,0%	8,0%	55,0%	100,0%
Ügytárgy	16,0%	21,0%	7,0%	56,0%	100,0%

Néhány jelentősebb aránybeli eltérés: míg a statisztikai adatbázisban a polgári ügyek 49%-ot tesznek ki, addig a két kisebbben 55, illetve 56%-ot. Nagy eltérés van a közigazgatási ügyek esetén is, a statisztikák szerint ezek az ügyek 28%-át képviselik, míg a kisebbekben csak 18, illetve 21%-ot. Összességében: a kisebb adatbázisokban a munkajog és a polgári jog felül-, míg a közigazgatási jog és a büntetőjog alulreprezentált. Ezen belül pedig – mivel a statisztikai adatbázisban szinte semmilyen további bontás nem található meg – nem tudjuk, ez milyen belső arányok szerint oszlik meg. Amit tudunk, hogy bizonyos pertípusok a törvény erejénél fogva teljesen hiányoznak a BHGY-ből. Ilyenek például a végrehajtás, csőd-, felszámolási eljárások, a házassági, apasági perek, a nemi erkölcs elleni bűncselekmények. Ezeket a Bszi. 163. § (2) bekezdése részletezi. Persze a legnagyobb hiányzó halmazt a járásbírószágon indult, és a törvényszéken jogerőssé vált döntések jelentik, hiszen ezek közül kizárólag azok kerülnek be az adatbázisba, amelyek ellen felülvizsgálattal éltek (majd a Kúria kiválasztotta közlésre). Ezért a járásbírószágot súlyosan alulreprezentált. Ez azért jelent problémát, mert ha a „jogrendszer mindennapjairól” akarunk képet kapni, akkor épp a járásbírószágot az, amelyet meg kellene alaposabban vizsgálnunk.

Mindezek ellenére azok a megállapítások, amelyeket itt tenni szeretnénk alapvetően helyesek, és a két kisebb adatbázis betekintést enged a nagyobb folyamatok részleteibe, ha nem is reprezentatív módon.

2. Hová tűntek a perek? Tíz év számokban – a nagy kép a magyar bíróságokon

Ahogy fentebb jeleztük, az első és legfontosabb összefüggés, amely a 2010–2020 közötti 11 év ítélkezési tevékenységével kapcsolatban azonnal látható az adatokból, az a perek számának folyamatos csökkenése. Az első grafikonunk a statisztikai adatbázisból származik, és a 11 év összes peres (az adott évben befejezett) ügyét mutatja.

2. ábra. A peres ügyek száma ügyszakonként a magyar bíróságokon 2010 és 2020 között

Két következtetést azonnal levonhatunk a grafikonból (amelynek a pontos számait a 3. és 4. táblázat tartalmazza). A peres ügyek száma a bíróságokon a 2010-es évtizedben *folymatosan csökkent*. Ez alól kivétel az évtized eleje és extrém megugrás a 2012 és a 2013-as évben, amelyet az új szabálysértési kódex hatálybalépése, és az értékhatárok megváltozása okozott. Ez egyszeri hatásként 2014-re teljesen lecsengett.

3. táblázat. Peres ügyek száma ügyszakonként 2010 és 2020 között

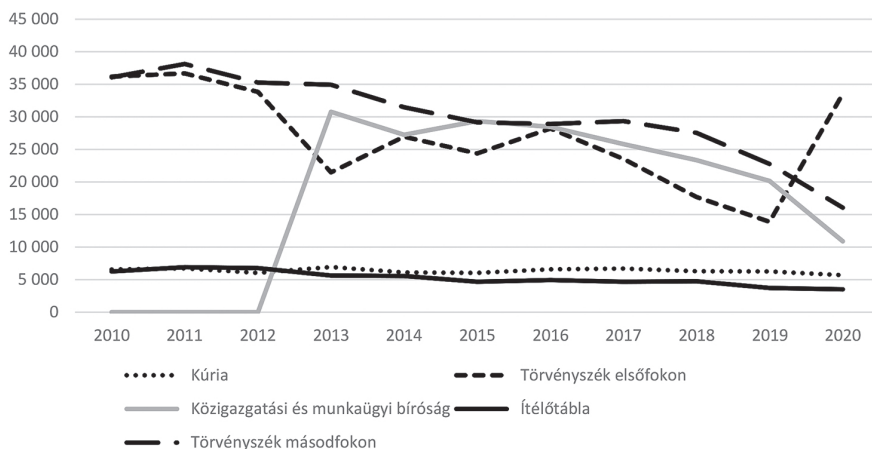
	Jogáganként				
	Büntetőjog	Közigazgatási jog és szabálysértés	Munkaügy	Polgári jog	Összesen
2010	93 354	107 865	4 486	235 026	440 731
2011	99 587	124 513	29 074	229 435	482 609
2012	92 230	170 362	24 913	204 550	492 055
2013	95 958	377 288	21 784	202 509	697 539
2014	84 018	68 257	18 012	209 662	379 949
2015	74 100	63 337	17 354	193 595	348 386
2016	75 532	61 090	17 084	201 539	355 245
2017	71 269	54 943	16 843	190 767	333 822
2018	62 958	54 171	12 794	172 847	302 770
2019	50 455	54 652	7 152	154 715	266 974
2020	37 809	59 446	8 886	139 704	245 945

4. táblázat. A peres ügyek változása ügyszakonként %-ban 2010 és 2020 között

	Éves változás %-ban				
	Büntetőjog	Közigazgatási jog és szabálysértés	Munkaügy	Polgári jog	Összesen
2010	–	–	–	–	–
2011	6%	13%	85%	–2%	9%
2012	–8%	27%	–17%	–12%	2%
2013	4%	55%	–14%	–1%	29%
2014	–14%	–453%	–21%	3%	–84%
2015	–13%	–8%	–4%	–8%	–9%
2016	2%	–4%	–2%	4%	2%
2017	–6%	–11%	–1%	–6%	–6%
2018	–13%	–1%	–32%	–10%	–10%
2019	–25%	1%	–79%	–12%	–13%
2020	–33%	8%	20%	–11%	–9%

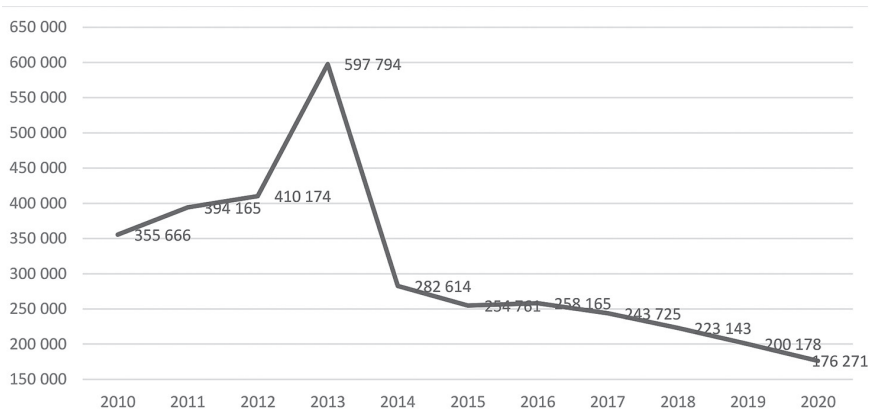
2.1. Bírósági szintek

Nézzük most meg ugyanezeket a számokat bírósági szintenként. Mivel a járásbírói szint számai majdnem egy nagyságrenddel térnek el a többi bíróságtól, a számokat két grafikonon ábrázoljuk.

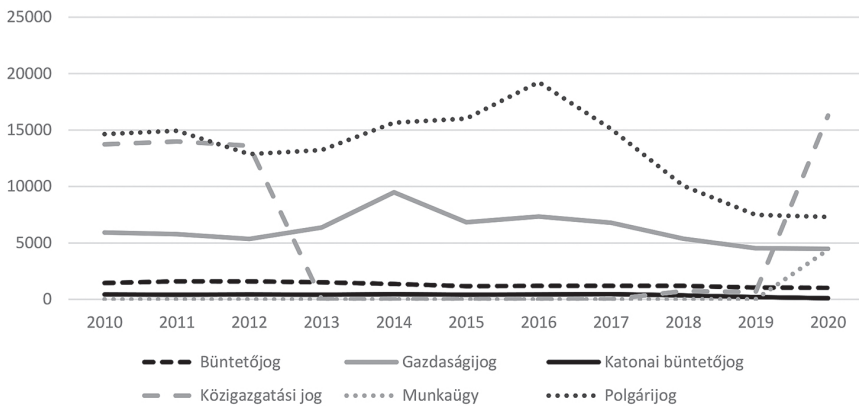
3. ábra. A peres ügyek száma a felsőbb bíróságokon 2010 és 2020 között

A járásbírósi szint pedig így néz ki:

4. ábra. A peres ügyek száma a járásbíróóságokon 2010 és 2020 között

Látható, hogy az ügyszámcsökkenés egyértelműen a járásbíróóságok ügyszámának a csökkenésével magyarázható. (A kiugrás az évtized elején a már ismertett szabálysértési ügyekkel kapcsolatos jogszabályváltozással függött össze.) Eleve a járásbíróásra érkezik az ügyek döntő része és ez a fellebbviteli bíróságok ügyterhét is determinálja. Növekedés csak a törvényszékeken következett be, az elsőfokú ügyek körében. Ha ezt az egy konkrét fórumot közelebbről megnézzük (5. grafikon), akkor azt is látjuk, hogy miért volt ez így: a közigazgatási ügyek megjelenése okozta 2020-ban a növekményt. Ezzel egyidőben a közigazgatási és munkaügyi bíróságok ügyterhe arányosan csökkent. Összességében pedig az összes ügy csökkenést mutat ezzel együtt ezen a fórumon is.

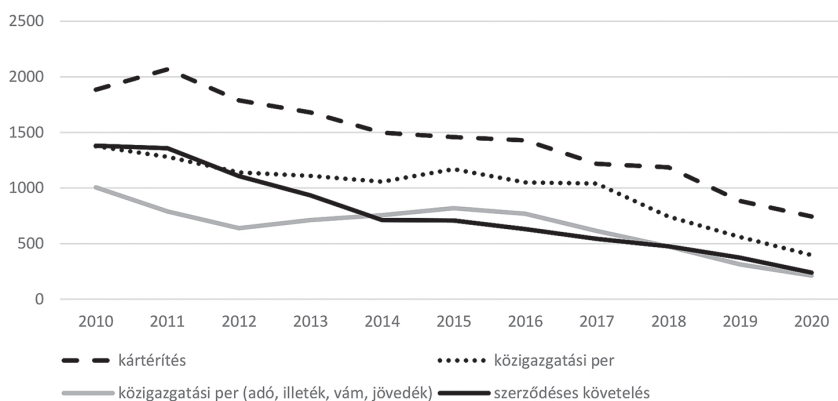

5. ábra. Első fokú peres ügyek a törvényszékeken ügyszakok szerint

2.2. Ügycsoportok szerinti megoszlás

Ahogy azt az 5. ábrán láthatjuk, az ügyek száma a bíróságokon minden ügyszakban csökken. Kézenfekvő kérdések, hogy ezen belül milyen dinamikák vannak, hogyan alakulnak az egyes ügytípusok, melyek adják a csökkenés nagy részét stb. Sajnos ezekkel kapcsolatban nincsenek statisztikai adataink, a központi bírósági statisztika nem tartalmaz ilyen bontásban adatokat. Vannak viszont adatok a BHGY és az ORAC adatbázisból, amihez azonban azonnal hozzá kell tenni, hogy ezek az adatok nem reprezentatívak. Ugyanakkor – feltételezve, hogy a közzététellel kapcsolatos belső bírósági gyakorlat nagyjából változatlan – valamiféle indikációt mégiscsak nyújtanak arra nézve, hogy az egyes pertípusok gyakorisága hogyan alakult a bíróságokon.

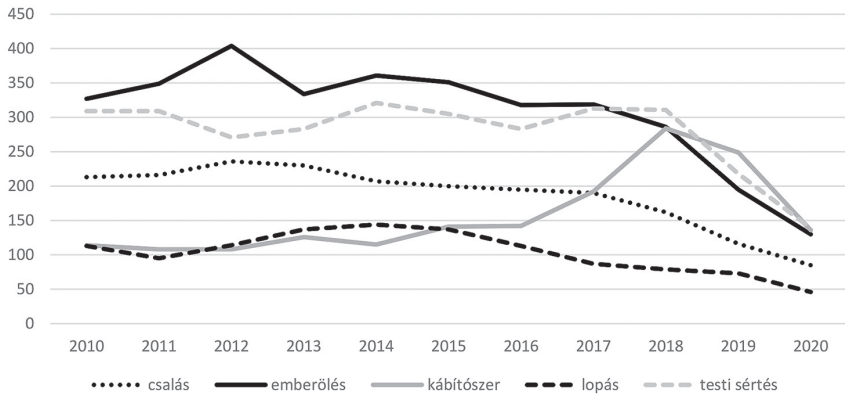
Nézzük először, hogy milyen a globális kép ezekben az adatbázisokban található adatok alapján. A könnyebb áttekinthetőség kedvéért előbb nézzük meg, hogyan alakultak azoknak az ügytípusoknak a számai, amelyek az adatbázisban a 2010. évben több mint 1000 ügygel képviseltették magukat.

6. ábra. Néhány gyakoribb ügytípus alakulása az ORAC adatbázisban, 2010–2020

Mivel ezek az ügyek mind polgári-közigazgatási ügyszakosak, izgalmas kérdés, vajon mi a helyzet a büntető ügyekkel. Itt a leggyakoribbak (több mint 100 ügygel képviseltetik magukat az ORAC adatbázisban) az alábbiak:

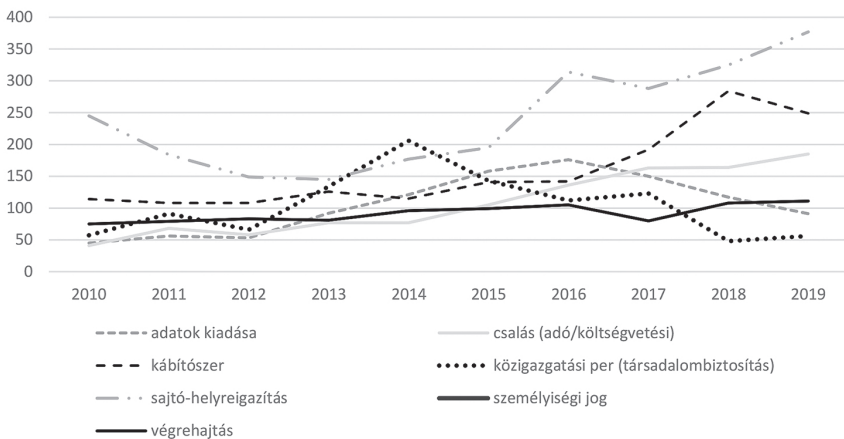

7. ábra. A leggyakoribb büntető ügytípusok alakulása 2010 és 2020 között az ORAC adatbázisban

A kép itt annyiban más egy kicsit, hogy egyértelmű csökkenő tendencia csak 2016-tól kezdődően mutatkozik ezeknél a bűncselekménytípusoknál. Az egyetlen kivétel ez alól a kábítószerrel összefüggő bűncselekmények csoportja, amely 2016–2018 között emelkedést mutatott, ugyanakkor 2020-ra visszaesett a 2016-os kiindulási szintre.

Végül igen érdekes azt is megnézni, hogy melyek azok az ügytípusok, amelyek az általános trendhez képest emelkedést mutatnak, vagy legalábbis nem csökkennek.

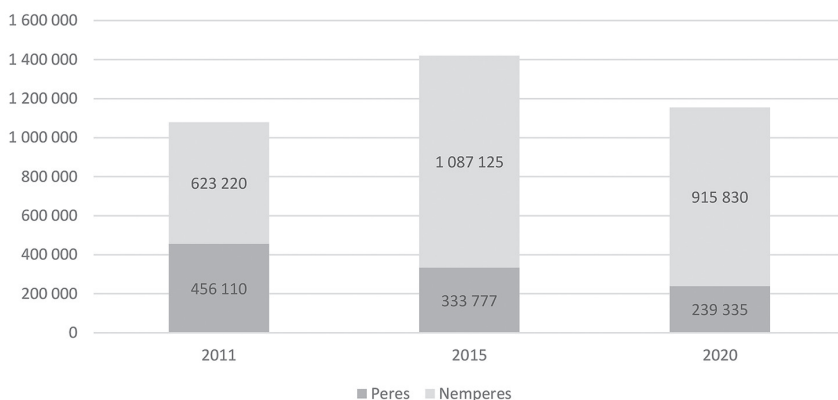

8. ábra. Nem csökkenő vagy növekvő trendet mutató ügytípusok az ORAC adatbázisban

Csak három olyan pertípust találhatunk, amelyek szignifikáns emelkedést mutattak az adott időszakban: ezek a sajtó-helyreigazítási eljárások, a kábítószerrel összefüggő bűncselekmények és a költségvetési csalások ügycsoportjai.

Utóbbi kettő esetén talán nem nagy kockázat azt mondani, hogy a büntetőpolitika változása (szigorodása) okozza a növekményt. A sajtó-helyreigazítási pereket nézve pedig elég valószínű, hogy itt a sajtótermékekben (is) egyre jobban kiéleződő politikai küzdelem egyik lecsapódását láthatjuk. Mindkettő inkább időleges emelkedést sejtet. Ahogy látható, a többi pertípus is inkább stagnál, esetleg az évtizedben kis emelkedés után esik vissza arra szintre, amelyről elindult az évtized elején (pl. az adatok kiadása iránti perek).

Ugyanakkor fontos megfigyelés, hogy a perek számának erőteljes csökkenése mellett a nemperes ügyek nem mutatnak ugyanilyen csökkenést, sőt, bizonyos növekedés is tapasztalható, bár ez a peres csökkenést nem tudja ellensúlyozni. A 9. ábrán csak három évet, a ciklus elejét, közepét és végét láthatjuk. Az évtized közepéhez képest az összes ügy száma ugyan csak kis mértékben csökkent, az elejéhez képest még kicsit nőtt is, ugyanakkor a peres ügyek száma drámai csökkenést mutat. A csökkenést az OBH elnökének beszámolóí, általában a beszámolók első oldalain az utolsó években rendre közlik is,² bár magyarázattal nem szolgálnak. Általában csak a statisztikából kiolvasható ügyszám alapján rögzítik, hogy a csökkenés az érdemi cégügyek és a bírósági végrehajtási ügyek területén a legnagyobb, míg növekedés a szabálysértési, büntetés-végrehajtási és egyéb nemperes ügytípusoknál volt. A bírói hatáskörbe tartozó peres ügyek belső szerkezetét a grafikonok nem mutatják, de ennek dinamikáját – vagy legalábbis e dinamika egy részét – az ügyszám adatbázisból kinyert adatok alapján láthatjuk.

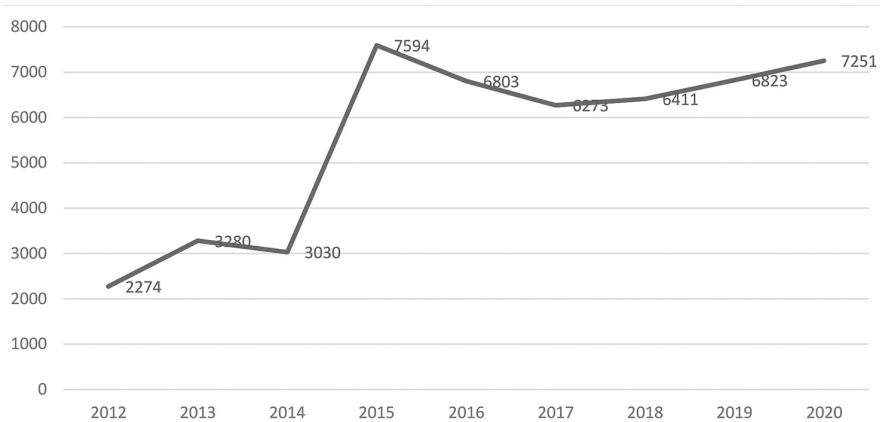

9. ábra. Peres és nemperes ügyérkezés 2011-ben, 2015-ben és 2020-ban³

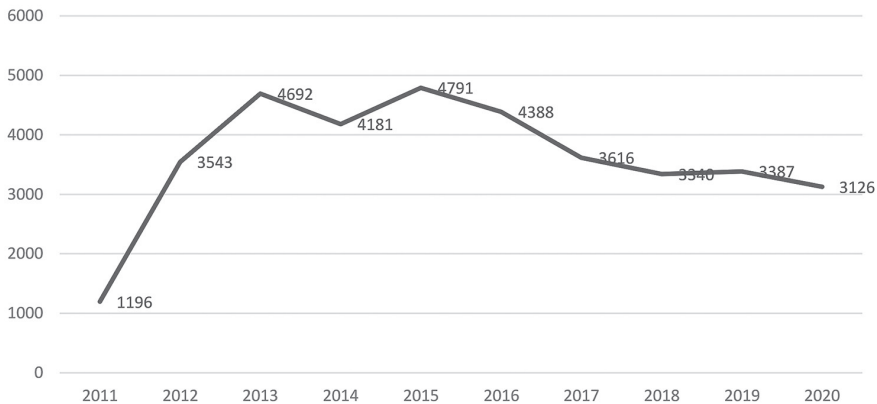
² Vö. pl. Az Országos Bírósági Hivatal Elnökének 2020. évi és 2019 évi beszámolóját (a beszámolók elérhetősége: <https://bit.ly/3yF6fl0>). Csak érdekességként jegyezzük meg, hogy 2019 előtt a beszámolók az ügyérkezés esetén nem mutatták az előző évi adatokat, így nem volt nyilvánvaló, hogy az ügyérkezés csökken. A *befejezésre* vonatkozó számokat ugyanakkor rendre az utolsó három év adatával együtt mutatták, azt a látszatot keltve, hogy az ügyszám csökkenés egyedül a bíróságok hatékonyságának növekedése miatt, és nem részben az eleve csökkenő ügyérkezés miatt van.

³ Forrás: OBH statisztikák.

Érdekes ugyanakkor megfigyelni – és ennek később lesz jelentősége –, hogy eközben a különböző ügynökségek, vitarendező fórumok szerepe hogyan alakul. Itt két számsort közlünk: a Nemzeti Adatvédelmi Hatóságét (NAIH) és a Pénzügyi Békéltetői Testületét (PBT). Előbbinek csak 2012-től, utóbbinak 2011-től közöljük az adatait.

10. ábra. Ügyérkezés a Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatósághoz, 2012–2020⁴

11. ábra. Ügyérkezés a Pénzügyi Békéltető Testülethez, 2011–2020⁵

Mindkét grafikonon meg lehet figyelni hullámzást: a NAIH esetében a GDPR, míg a PBT esetében a devizakölcsön perek okoztak kiugrást, de az ügyek száma az évtized elejéhez képest mindkét hatóság esetében növekedett, vagy legalábbis

⁴ Forrás: A NAIH éves beszámolója, <https://bit.ly/3ux2oDA>

⁵ Forrás: Jelentés a Pénzügyi Békéltető Testület éves tevékenységéről, <https://bit.ly/3PAniuz>

szinten maradt. A tendencia nagyon hasonlít azoknak a külföldi fórumoknak a számaihoz, amelyek valamiféle alternatíváját nyújtják a bírósági vitarendezésnek.

3. Mi lehet a magyarázata a perek csökkenésének?

Természetesen a legizgalmasabb kérdés az, hogy mi a magyarázata annak, hogy a peres ügyek száma ilyen drámai csökkenést mutat, és milyen hatásai lehetnek ennek a jogrendszer egészére?

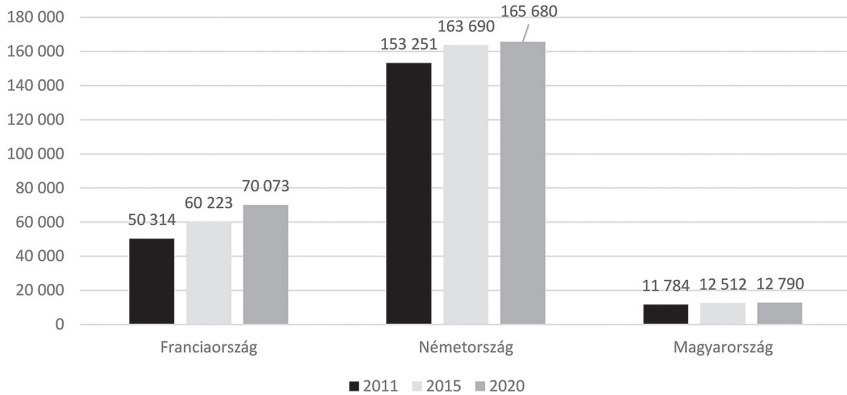
3.1. Nemzetközi tapasztalatok és tágabb kontextus

Először is le kell szögezni, hogy a perek számának csökkenése *nem magyar jelenség*. Az USA-ban például hosszabb ideje téma a perek számának csökkenése.⁶ Marc Galanter ezzel kapcsolatban egy furcsa paradoxonra hívja fel a figyelmet, amelyet a „legalizációval” mint kifejezéssel lehet a legjobban illusztrálni. Az angolban a „legalizáció” egyszerre jelenti egy jelenség vagy cselekvés dekriminalizálását (leggyakrabban a marihuána legalizálása szóösszetételben) és ezzel egyidőben – akár ugyanennek a jelenségnek – az élet egyre több területének jogi szabályok alá rendelését, az adott életviszony egyre kiterjedtebb szabályozását. Az egyre kiterjedtebb szabályozás persze nemcsak a dekriminalizálás eredménye, hanem jelen van szinte minden életszférában.

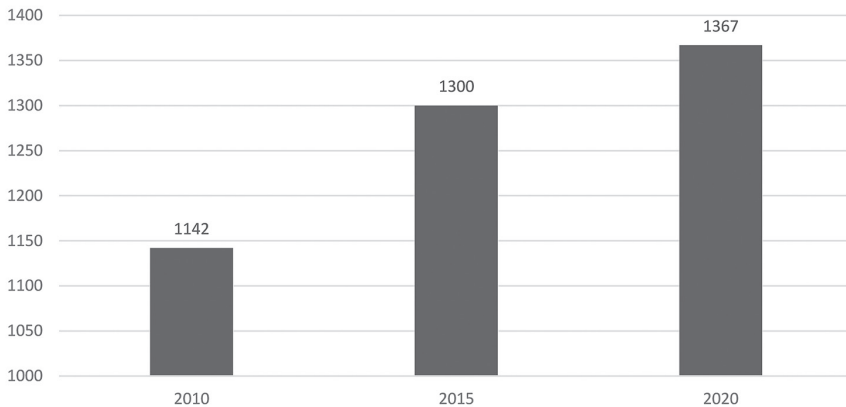
Galanter több statisztikai adattal is bizonyítja, hogy a legalizáció (magyarul talán a legjobban „eljogiasodás”-ként fordítható) egyre nő: egyre több jogász van, a jogi iparág az USA-ban (egy egyébként is növekvő) GDP-n belül arányában is növekszik, a GDP 0,5%-áról 1,5% fölé. Eközben a jogszabályok száma is nő: a Federal Register egy évben publikált oldalszáma az 1960-as évhez képest hatszorosára nőtt.

Ugyanezek a számok igazak Magyarországra és az összes európai tagállamra is. Illusztrációként két adatot közlünk: az ügyvédek számának alakulását néhány EU-tagállamban és Magyarországon, valamint a jogszabályok mennyiségének növekedését Magyarországon.

⁶ Lásd pl. Marc GALANTER: „The Decline of Trials in a Legalizing Society” *Valparaiso University Law Review* 2017/3. 559–578.

12. ábra. Ügyvédek számának változása a 2010-es években néhány EU-s tagállamban⁷

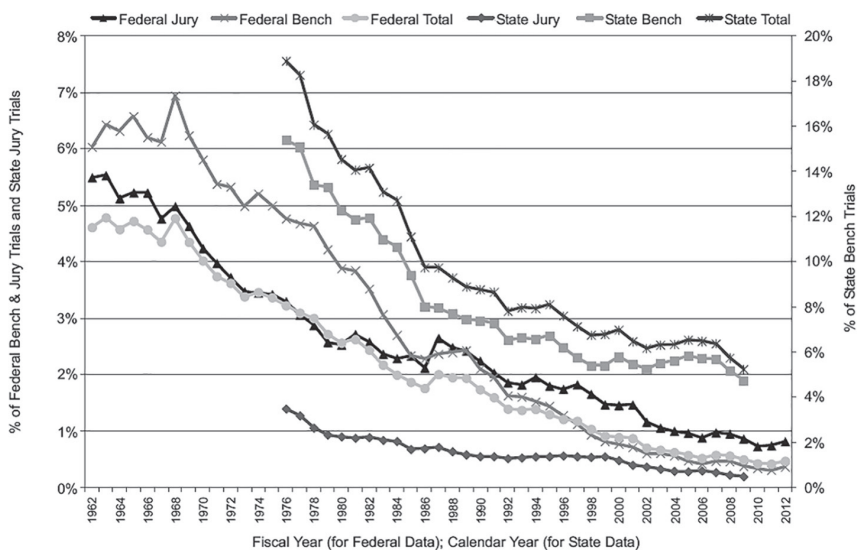

13. ábra. Egy évben kihirdetett jogszabályok száma Magyarországon 2010-ben, 2015-ben és 2020-ban⁸

A kérdés tehát az, hogy akkor a peres ügyek száma miért nem nő, miért csökken? A válasz többértű. Egyrészt a bírósági ügyek száma, tehát az *összes ügy* nem feltétlenül csökken, csak a peres ügyek száma csökken, azaz egyre kevesebb *jogi ügyből lesz peres ügy*. Galanter tanulmányában egészen meghökkentő aránybeli csökkenést észlel: míg 1936-ban az összes bírósági ügy 18%-a változott perré, addig ez az 1960-as évekre 11%-a, majd 2010-ben 1%-a (!).

⁷ Forrás: CCBE Lawyer's statistics, <https://bit.ly/3LbnLzK>

⁸ Források: „Nyugodt év után csendes év vége a jogalkotásban” *Jogászvilág* 2019. január 2. <https://bit.ly/3sDzD75>; „Jogászvilág: Rekord mennyiségű jogszabály született 2020-ban” *Jogászvilág* 2021. január 4. <https://bit.ly/3FRvoKQ>

Forrás: Administrative Office of the U.S. Courts, Annual Report of the Director, Table C4 (1962–2012); National Center for State Courts (unpublished data).

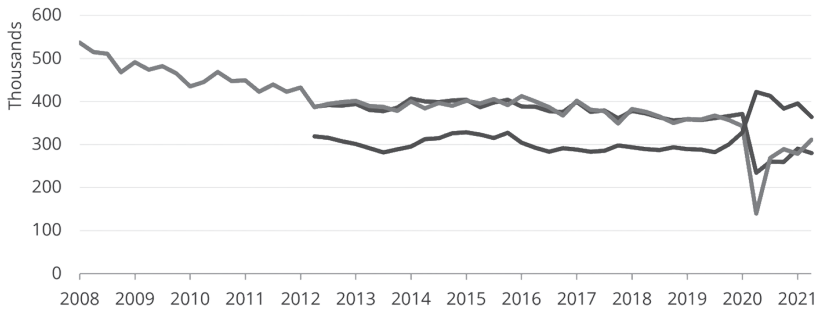
14. ábra. Polgári peres ügyek száma az USA szövetségi bíróságain⁹

A perek száma nemcsak az USA-ban (és Magyarországon) csökken, hanem az Egyesült Királyságban is. Ahogy a 12. és a 13. ábra mutatja, az Egyesült Királyság angliai és walesi büntetőbíróságain (magisztrátusi bíróságok és korona-bíróságok) az ügyérkezés az évtizedben itt is töretlenül csökkent, a befejezések számával együtt, egyidejűleg az ügyhátralék (caseload) csökkenését is okozva, kivéve a pandémia évét, amikor a befejezések száma nem tudott nőni, így az ügyhátralék is jelentősen megnövekedett.

⁹ Marc GALANTER – Angela M. FROZENA: „A Grin without a Cat: The Continuing Decline & Displacement of Trials in American Courts” *Daedalus* 2014/ 3. [The Invention of Courts] 117. Ugyanez igaz az Egyesült Királyságra is, lásd Court statistics for England and Wales, <https://bit.ly/3lbQMAC>

Magistrates court caseload in England and Wales, by quarter

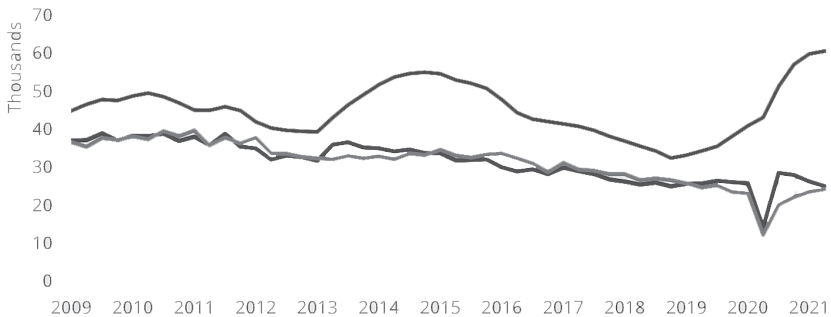
Receipts - Disposals - Outstanding caseload

15. ábra. Az ügyérkezés, befejezés és ügghátralék alakulása Anglia és Wales magisztrátusi bíróságain, 2008–2021¹⁰

Crown court caseload in England and Wales, by quarter

Receipts - Disposals - Outstanding caseload

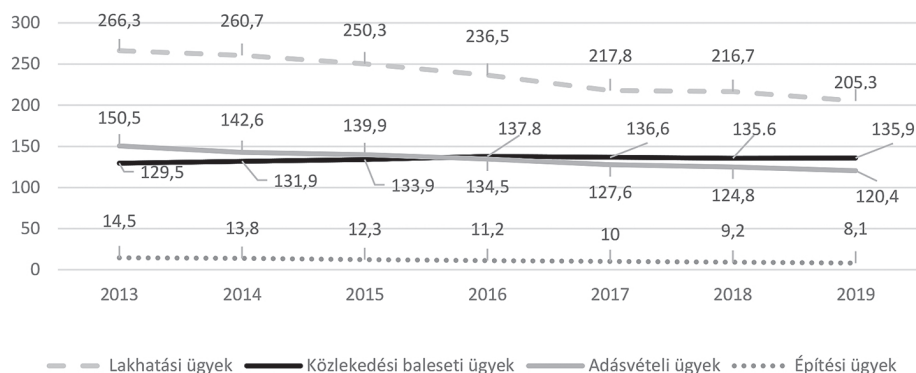

16. ábra. Az ügyérkezés, befejezés és ügghátralék alakulása Anglia és Wales koronabíróságain, 2008–2021¹¹

Lényegében ugyanez a helyzet Németországban is. Itt csak a helyi bíróságokon tárgyalt polgári ügyeket ábrázoljuk:

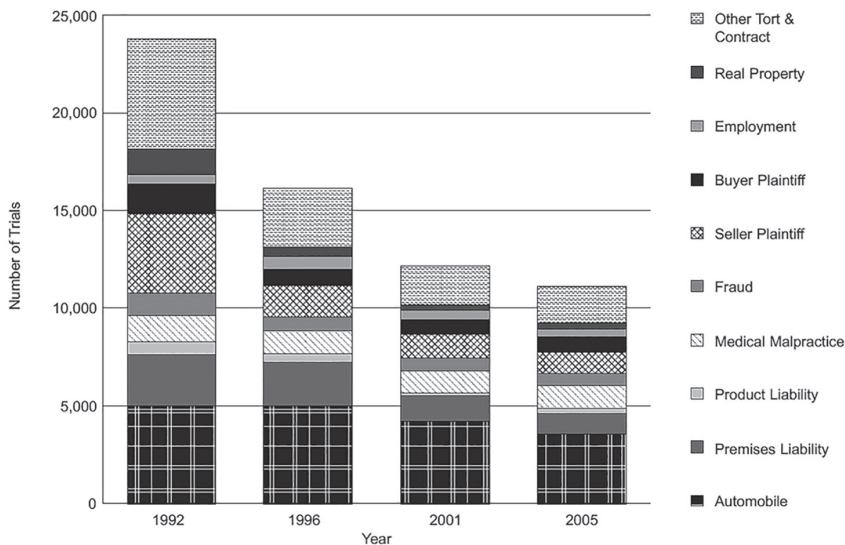
¹⁰ Forrás: Court statistics for England and Wales, <https://bit.ly/3yEONG7>

¹¹ Forrás: Court statistics for England and Wales, <https://bit.ly/3yEONG7>

17. ábra. Polgári ügyek a német helyi bíróságokon 2013 és 2019 között¹²

Galanter tanulmányában egy 75 országból álló mintát összesítő táblázatot is közöl,¹³ amely az egyes ügytípusokat is mutatja a nagy képen belül. Ebből egyértelmű, hogy szinte minden ügytípusban csökkenés észlelhető, tehát világtendenciával állunk szemben, bár van különbség a csökkenés mértékében az egyes ügytípusoknál.

18. ábra. Polgári ügyek száma az általános hatáskörű bíróságokon a világ 75 legnépesebb országában

¹² Forrás: Federal Statistic Office of Germany. Civil law cases completed in local courts, <https://bit.ly/3wqgsAh>

¹³ Forrás: GALANTER (6. lj.) 568.

[Az egyes kategóriák, fentről lefelé haladva: egyéb kártérítés és szerződés, ingatlan, munkaügy, adásvétel vevő felperessel, adásvétel eladó felperessel, család, orvosi műhiba, termékfelelősség, ingatlantulajdonnal kapcsolatos felelősségi ügyek, személygépkocsi.]

Például míg az orvosi műhibaperek száma alig, vagy talán nem is csökken (Galanter nem közöl számsorokat a grafikonhoz), addig a kötelmi (beleértve az adásvételt is), vagy az ingatlannal kapcsolatos ügyek egészen komoly csökkenést mutatnak.

Ehhez a grafikonhoz mindjárt hozzá kell tenni, hogy a helyzet például Kínában (amely a legnépesebb ország, így mindenképpen szerepel a grafikonban) a trend az 1970-es évek óta épp a fordítottja az itt ábrázoltaknak. Az 1978-ban alig 45 ezer (!) éves ügyről 20 év alatt 5 410 ezerre, azaz több mint 100-szorosára nőtt az ügyérkezés,¹⁴ 2015-ben már 11,5 millió volt, azaz 20%-kal magasabb, mint 2014-ben.¹⁵ Kína jelenlegi ügyérkezéséről nem találtam statisztikákat, de beszédes, hogy a 2013-ban elindított weboldal, amely a kínai bíróságok ítéleteit tartalmazza, 2020-ban elérte a 100 milliomodik közzétett ítéletet.¹⁶

3.2. Lehetséges magyarázatok külföldön és itthon

Mi a magyarázata mindennek? Mi a magyarázata, hogy miközben a jogászok száma nő, a jogi iparág mérete növekszik, a szabályozás mennyiségileg nő, a peres ügyek száma a világ fejlett országaiban, és így Magyarországon is, csökken?

Galanter többféle magyarázatot is ad, és ezeket a magyarázatokat három csoportba lehet sorolni. A csökkenés egy része a jogi szabályozás változásából ered (pl. perrendtartási változtatások), egy másik részük a jogviták elterelődéséhez köthető (átterelődés a közigazgatás egyes fórumaira és alternatív vitarendezési módszerekre), a harmadik, legérdekesebb magyarázat-csoport pedig bizonyos kulturális-ideológiai és technológiai változásokhoz köti a jelenséget. Ilyen például az, hogy a technológia sokkal jobb a tények rögzítésével kapcsolatban, (sokkal több okirat áll rendelkezésre, sokkal ritkábban kell tanúbizonyításra támaszkodni, kevesebb vitatható tényállású ügy keletkezik), valamint, hogy a jogászai ideológia és attitűd is megváltozott: a jogászok is inkább a megegyezés felé hajlanak, és a bírák is efelé terelik a feleket (pl. a büntető ügyszakban a vádalkuval záródó büntetőügyek emelkedő száma ennek köszönhető).

¹⁴ China's Judicial System: People's Courts, Procuratorates, and Public Security, <https://bit.ly/3yILgOq>

¹⁵ Supreme People's Court Monitor, <https://bit.ly/3wyhEA2>

¹⁶ Guodong Du – Meng Yu: „Number of Court Judgments Reaches 100 Million on China Judgments Online” 13 September 2020. <https://bit.ly/37O4JBP>

Magyarországon mindegyik magyarázat-csoport igaz lehet, és olykor ezek egymással is összefüggenek. Érdeemes talán azzal kezdeni, hogy a 2010-es években bizonyos „tömegpertípusok” vagy eltűntek, vagy radikálisan lecsökkentek számban. Ilyenek a parkolási bírsággal, a közüzemi tartozással, de akár a devizakölcsönökkel kapcsolatos perek is. Ezek az ügyek fizetési meghagyási eljárásban rendeződnek (amelyeknek egyébként a száma nő, legalábbis például 2020-ban az előző évhez képest 10%-kal, 527 ezerre), hiszen a fizetési meghagyásoknak csak 10%-ából lesz per.¹⁷ Másrészt a perrendtartási változtatások az USA-ban, de Magyarországon is felértékeltek a perelőkészítési szakasz súlyát, amelyben a felek bizonyítékai napvilágra kerülnek, és ezzel a per kilátásai is sokkal egyértelműbbek lesznek, és amelyek végső soron a feleket is a megegyezés felé terelik.¹⁸ Magyarországra, akárcsak az USA-ra is igaz, hogy a vádalkuk (Magyarországon: tárgyalásról lemondás) szerepe is egyre nagyobb.

A legfontosabb mégis a második tényező: Galanter szerint az, hogy a bíróságon kívül egy sor alternatív vitarendezési fórum, illetve közigazgatási jellegű vitarendező, panaszkezelő, „békéltető” testület, szervezet, hatóság jelent meg, amelyek elszívják a levegőt, elcsatornázzák a jogvitákat a bíróságoktól. Galanter itt egy az USA-ban már régebb óta zajló diskurzusra, és ezen belül Levy és Shapiro 2003-as cikkére utal,¹⁹ amelyben a szerzők el is magyarázzák, hogy miért csúszott át a vitarendezés ezekhez az eredetileg szabályozási, végrehajtási és technikai-koordinációs céllal létrehozott *agency*-khez. A szerzők szerint alapvetően két oka van ennek a folyamatnak: a gyorsaság, valamint az egymással is összefüggő hatékonyság és a szakmaiság. Az adminisztratív szervezetek gyorsabban képesek dönteni, főként amiatt, mert a bírósági eljárás formalitásai és garanciái nem béklyózzák őket. Másrészt hatékonyabbak, mivel az adott területen jóval komolyabb szakmai tudással rendelkeznek mint a bíróságok. Ha a bíróság egy tudományos-szakmai kérdésbe ütközik (amely ezeknek a hatóságoknak a hatáskörébe tartozó ügyek nagy részére jellemző), akkor egyébként is szakértőt rendel ki, amely nemcsak lelassítja a bírósági eljárást, hanem lényegében kiviszi a bíró kezéből a döntést.

A teljes képhez hozzá kell, hogy tegyük: ezek a megállapítások a *common law* jogi környezetben igazak, ahol a vitarendezés egyben jogalkotás is, és a vitarendezés „átcsúsztatása” a hatóságokhoz együtt zajlott a jogalkotás átcsúsztatásával a kormányzathoz, az adminisztrációhoz.²⁰

¹⁷ Sz. n.: „A félmillió fizetési meghagyás országa lettünk” *Portfolio* 2020. február 11. <https://bit.ly/3sBQasl>

¹⁸ Jeffrey Q. SMITH – Grant R. MACQUEEN: „Going, Going, But Not Quite Gone: Trials Continue to Decline in Federal and State Courts. Does it Matter?” *Judicature* 2017/4. <https://bit.ly/3Plengj>

¹⁹ Richard E. LEVY – Sidney A. SHAPIRO: „Administrative Procedure and the Decline of the Trial” *University of Kansas Law Review* 2003/3. 473–508.

²⁰ LEVY – SHAPIRO (19. lj.) 475.

Ezek a tényezők összességében arrafelé mutatnak, hogy a jogviták és konfliktusok feloldásának a bírósági tárgyalás útján történő rendezése egyre ritkább. A bírósági eljárás nehézkes, hosszú, drága és nehezen megíjósolható a kimenetelle. Minden afelé mutat, hogy a vitázó felek, ha lehet, kerüljék el a pert. Ugyanakkor az is igaz, hogy a nemperes eljárások, a perelőkészítés stb. száma nem csökken, és az egy per során „termelt” iratmennyiség is folyamatosan növekszik, így a bírák terhelése csökkenő ügyszám mellett sem biztos, hogy csökken, sőt, valószínűleg nő.

Arra a kérdésre azonban, hogy mi az oka annak a paradoxonnak, hogy ez a két folyamat – a perek számának csökkenése és a „legalizáció” fokozódása – egyszerre van jelen, még nem adtunk választ. Másképp ezt a kérést úgy is fel lehet tenni, hogy a szabályozási erőfeszítések, a jogászai energia és a jogászokra fordított pénz hol „folyik el”, mire fordítódik? Mivel jelen tanulmányban nem tudunk ezekre a kérdésekre pontos, statisztikai adatokkal alátámasztott választokat adni, csak néhány, későbbi kutatások alapjául szolgáló feltevést rögzítünk.

Két feltevést már több formában fentebb is megemlítettük: ezek közül az első az, hogy bár a peres ügyek száma a bíróságokon ugyan csökken, az összes ügy száma azonban nem, a nemperes ügyek száma tehát továbbra is legalábbis szinten maradt vagy nőtt. Ha ehhez pedig azt is vizsgálat tárgyává tesszük, hogy egy-egy ügyben milyen mennyiségű szöveget, adatot kell egy bírónak áttekintenie, valószínűleg arra jutnánk, hogy az „írógép-indigós másolat” korszakhoz képest egy nagyságrenddel nagyobb, így a bírák terhelése nemhogy csökkent volna, hanem valószínűleg még nőtt is. Kevesebb per van, de több egyéb eljárás, és ami van, az bonyolultabb. Erre jön még, hogy a jogviták áttevődtek az adminisztratív szervezetekhez, amelyekben szintén jogászok (is) dolgoznak.

Van itt azonban egy másik szempont is, amely még tágabb horizontra helyezi a problémát, és amelyet még kevésbé van itt terünk kibontani, de mindenképpen egy ígéretes jövőbeli kutatási irány. Ez a *jog funkciójának* megváltozásával függ össze, és többféle formában megfogalmazták már. A jog egyre kevésbé „reaktív” természetű, és egyre inkább megelőzni kívánja a problémákat. A reaktív jog alatt épp azt a „jogászjogot” értjük, amely a jogellenes cselekedetek, vagy károk esetén a felelősség kérdését igyekszik rendezni, általában peres úton. Ehhez képest a proaktív (vagy *ex ante*,²¹ *compliance*,²² megfelelőségi, *preventív*²³) jog az, amely a kockázatokat szabályok előírásával, folyamatok monitorozásával, dokumentálásával, jelentésével, ellenőrző hatóságok felállításával stb. igyekszik megelőzni. Ennek a proaktív jognak a működtetése jelentős jogászai erőforrást

²¹ Donald A. WITTMAN: „Ex Ante vs. Ex Post” in Francesco PARISI (ed.): *The Oxford Handbook of Law and Economics. Vol. 1: Methodology and Concepts* (Oxford 2017); Barbara H. FRIED: „Ex Ante/Ex Post” *Journal of Contemporary Legal* 2003/1. 123–160.

²² David OROZCO: „A Systems Theory of Compliance Law” *University of Pennsylvania Journal of Business Law* 2020/2. 244–302.

²³ Emilie N. WANDERER: „Preventive Law” *Commercial Law Journal* 1952/11. 292.

emészt fel (szabályzatok, jelentések írása, belső ellenőrzési és dokumentációs mechanizmusok működtetése, valamint az ellenőrzést és szabálybetartatást végző hatóságok tevékenysége), de összességében a konfliktusok és károk bekövetkezéének valószínűségét, így a perek számát is csökkenti. Ebből az összefüggésből nézve egyáltalán nem olyan nagy probléma, hogy a perek száma Magyarországon és a világon mindenütt csökkenést mutat, de a jogrendszernek (a jogalkotástól kezdve a jogalkalmazás különböző terepein keresztül egészen a jogi oktatásig) valamilyen módon reagálnia kell erre a kataklizmatikus változásra. A következőkben arra próbálok meg választ adni, hogy milyen következményei lehetnek a perek eltűnésének.

4. Milyen következményei lehetnek a perek csökkenésének?

Robert P. Burns a jogászai szakma „hatalmas válságának” nevezi a perek eltűnését.²⁴ Több okot is felsorol a miérttel kapcsolatban. Először is, a bíróságok a demokratikus rendszer egyfajta zárókövei, a nyilvános tárgyalásoknak (és az USA-ban az esküdtszéki bíráskodásnak) a demokratikus részvétel szempontjából is fontos funkciói vannak. Az esküdtszék ezen belül is kitüntetett szereppel bír, a laikus részvétel egyik fontos terepe, szimbóluma annak, hogy a konfliktusok feloldásában a laikusoknak, a közvéleménynek is szerepe van. Ahogy Judith Resnik mondja: „az ítékezés azt adja hozzá a demokratikus berendezkedéshez, hogy alkalmilag meg lehet figyelni az államhatalom működését és időnként részt lehet venni a normák létrehozásában”.²⁵

Ahogy azt láthattuk, a perek számának csökkenésében az egyik legfontosabb ok a jogviták és konfliktusok áttelődése az adminisztratív szervezetekhez, ügynökségekhez. Az adminisztratív szervezetek gyorsabban, az adott területhez hozzáértőbb módon, eljárási béklyók nélkül tudnak ezekben az ügyekben dönteni. Ez hordozza azonban a legnagyobb kockázatot is: a legtöbb ilyen ügy a nyilvánosság kizárásával zajlik, a döntésekben sokkal kevesebb szempont kap helyet, a társadalmi következményekre, vagy a jogrendszer tágabb összefüggéseire kevésbé vannak a döntéshozók tekintettel.

A bíróságok nemcsak az egyedi ügyet döntenek el, hanem jogfejlesztést is végeznek, és őrködnek a jogrendszer egysége, konzisztenciája felett. Szemben ugyanis a közkeletű vélekedéssel a jogrendszer konzisztenciáját nem elsősorban a jogalkotó, hanem inkább a dogmatika biztosítja, amely a bíróságok érveléseinek, megkülönböztetéseinek, majd az ezt rendszerező jogtudományak a közös erő-

²⁴ Robert P. BURNS: „What Will We Lose if the Trial Vanishes” *Ohio Northern University Law Review* 2011/3. 575–596.

²⁵ Judith RESNIK: „Whither and Whether Adjudication” *Boston University Law Review* 2006/5. 1101–1154.

feszítése, egymásra felelgető dialógusa.²⁶ Ha a perek eltűnnek, eltűnik a dogmatika és eltűnik ez a koherenciateremtésre irányuló erőfeszítés is. Nem véletlen, hogy az EU jog magyarázatának már nem az elsősorban a bírói gyakorlaton alapuló kommentár a fő műfaja, mint a nemzeti jogrendszerek esetében, hanem mindenféle más típusú anyag, főként az egyes agency-k által termelt vegyes műfajú és színvonalú szakértői anyagok.²⁷

A perekkel együtt eltűnik egy fontos elem, a dráma és a katarzis ígérését hordozó „színháték”, az agonális játék²⁸ eleme a jogból. Egyesek például azt mondják, hogy a vádalkuval „megfosztják az áldozatot, a túlélőket és a közösséget, hogy elégtételt kapjanak” („to obtain true justice”).²⁹

Végül az utolsó kérdés: baj-e ez? A perek csökkenő száma a bíróságok jelentőségét is devalválja, és ez mindenképp baj, de az is elképzelhető, hogy a felsőbb bíróságok jóval kisebb ügyszámmal és csak a fontos ügyekkel fennmaradnak. Ugyanakkor, ha azt nézzük, hogy egy sor jogvita, amely eddig sem volt „jó helyen” a bíróságon, mert azokat sokkal hatékonyabban lehet orvosolni más (pl. adminisztratív) eljárások keretei közt, akkor ez nem feltétlenül baj. Hiszen az 1970-es évektől kezdődően a kormányzatok kifejezetten ösztönözték az alternatív vitarendezés, az elterelés, a bíróságok tehermentesítésének különböző módzatait. Mondhatjuk, hogy ennek a munkának beért a gyümölcse.

De akár bajnak tekintjük, akár nem, a változás elkezdődött, és nagyon komolyan fogja érinteni a jogászai szakmát és a jogi képzést. A perek anyagai, a bírósági eljárások ítéletei és ezek indokolásai már csak a dogmatikával és a jogtudománnyal ápoltszoros kapcsolatuk miatt is a jogi oktatás középpontjában állnak.³⁰ Ha a (kontinentális) jogi egyetemek tananyagát megvizsgáljuk, ebben túlnyomórészt az *ex post* jogot és a hozzá kapcsolódó bírói gyakorlatot oktatják. Tulajdonképpen ez a klasszikus „jogászjog”: a nagy anyagi jogi és eljárási kódexek, amelyek körül ez a „vastag” értelmezési-jogdogmatikai réteg kialakult. A bírói eljárások anyaga azért is tanulságos, mert két álláspont (sokszor két nagyon meggyőző álláspont) csap össze. A perek eltűnésével nemcsak jogászképzésnek ez a klasszikus programja veszti értelmét, hanem a klasszikus jogászkodás, sőt maga a ha-

²⁶ ZÓDI Zsolt: „A jog koherenciájának mítosza” in FEKETE Balázs – H. SZILÁGYI István – KISS Anna – ZÓDI Zsolt (szerk.): *Iustitia körülnéz. Tanulmányok a jog és irodalom köréből* (Budapest: Szent István Társulat 2017) 209–227.

²⁷ Az európai adatvédelmi jog tárgykörében írott tetszőleges tanulmányt megvizsgálva a 29. cikk szerinti munkacsoport anyagainak idézései kb. ötször olyan gyakoriak, mint az EUB döntéseie.

²⁸ JOHAN HUIZINGA: *Homo ludens. Kísérlet a kultúra játék-elemeinek meghatározására* (Szeged: Universum 1990).

²⁹ EMILIO C. VIANO: „Plea Bargaining in the United States: a Perversion of Justice” *Revue internationale de droit pénal* 2012/1–2. 109–145.

³⁰ BÓDIG Máttyás: „A jogtudomány módszertani karaktere és a dogmatikai tudomány eszméje” in BÓDIG Máttyás – ZÓDI Zsolt (szerk.): *A jogtudomány helye szerepe és haszna: tudománymódszertani és tudományelméleti írások* (MTA TK Jogtudományi Intézet – Opten Informatikai Kft 2016) 86–109.

gyományos értelemben vett jogászság is. Lehetséges, hogy a perek csökkenése az egységes jogászréteg felbomlásának és a jogi egyetemeknek e jogászrétegbe történő bekerülését szabályozó kapuőr szerepe eltűnésének az előhírnöke?

Irodalom

- BÓDIG Mátyás: „A jogtudomány módszertani karaktere és a dogmatikai tudomány eszméje” in BÓDIG Mátyás – ZŐDI Zsolt (szerk.): *A jogtudomány helye szerepe és haszna: tudománymódszertani és tudományelméleti írások* (MTA TK Jogtudományi Intézet – Opten Informatikai Kft 2016) 86–109.
- BURNS, Robert P.: „What Will We Lose if the Trial Vanishes” *Ohio Northern University Law Review* 2011/3. 575–596.
- DU, Guodong – Meng Yu: „Number of Court Judgments Reaches 100 Million on China Judgments Online” 13 September 2020. <https://bit.ly/37O4JBP>
- FRIED, Barbara H.: „Ex Ante/Ex Post” *Journal of Contemporary Legal* 2003/1. 123–160.
- GALANTER, Marc – Angela M. FROZENA: „A Grin without a Cat: The Continuing Decline & Displacement of Trials in American Courts” *Daedalus* 2014/ 3. [The Invention of Courts] 115–128.
- GALANTER, Marc: „The Decline of Trials in a Legalizing Society” *Valparaiso University Law Review* 2017/3. 559–578.
- HUIZINGA, Johan: *Homo ludens. Kísérlet a kultúra játék-elemeinek meghatározására* (Szeged: Universum Kiadó 1990).
- LEVY, Richard E. – Sidney A. SHAPIRO: „Administrative Procedure and the Decline of the Trial” *University of Kansas Law Review* 2003/3. 473–508.
- OROZCO, David: „A Systems Theory of Compliance Law” *University of Pennsylvania Journal of Business Law* 2020/2. 244–302.
- RESNIK, Judith: „Whither and Whether Adjudication” *Boston University Law Review* 2006/5. 1101–1154.
- SMITH, Jeffrey Q. – Grant R. MACQUEEN: „Going, Going, But Not Quite Gone: Trials Continue to Decline in Federal and State Courts. Does it Matter?” *Judicature* 2017/4. <https://bit.ly/3Plengj>
- VIANO, Emilio C.: „Plea Bargaining in the United States: a Perversion of Justice” *Revue internationale de droit pénal* 2012/1–2. 109–145.
- WANDERER, Emilie N.: „Preventive Law” *Commercial Law Journal* 1952/11. 292.
- WITTMAN, Donald A.: „Ex Ante vs. Ex Post” in Francesco PARISI (ed.): *The Oxford Handbook of Law and Economics. Vol. 1: Methodology and Concepts* (Oxford 2017).
- ZŐDI Zsolt: „A jog koherenciájának mítosza” in FEKETE Balázs – H. SZILÁGYI István – KISS Anna – ZŐDI Zsolt (szerk.): *Iustitia körülnéz. Tanulmányok a jog és irodalom köréből* (Budapest: Szent István Társulat 2017) 209–227.

A MAGYAR
JOGRENDSZER
REZILIENCIÁJA
2010–2020

SZERKESZTETTE:
GÁRDOS-OROSZ FRUZZSINA

A MAGYAR JOGRENDSZER REZILIENCIÁJA 2010–2020

SZERKESZTETTE:
GÁRDOS-OROSZ FRUZZSINA

© Ambrus István, Balázs István, Balogh Lídia, Bencze Mátyás, Fábíán Áron,
Gajduschek György, Gárdos-Orosz Fruzsina, Goto Erik, Halász Iván,
Hoffman István, Hollán Miklós, Kiss Rebeka, Lőrincz Viktor Olivér,
Matyasovszky-Németh Márton, Menyhárd Attila, Mezei Kitti,
Pap András László, Rácz Lilla, Schweitzer Gábor, Sebők Miklós, Szalai Ákos,
Szilágyi Emese, Timár Balázs, Tóth Mihály, Vadász Vanda,
Varga Csaba, Varju Márton, Zódi Zsolt 2022
© ORAC Kiadó Kft., 2022

Szakmai lektor:
HALÁSZ IVÁN

Nyelvi lektor:
FEDINEC CSILLA

A kézirat előkészítését és a kötet megjelenését támogatta a Nemzeti Kutatási,
Fejlesztési és Innovációs Hivatal (NKFIH) 129018. számú,
A magyar jogrendszer reakcióképessége 2010 és 2018 között c. projektje.

A kiadó számára minden jog fenntartva. Jelen könyvet, illetve annak részleteit tilos reprodukálni, adatrendszerben tárolni, bármely formában vagy eszközzel – elektronikus, fényképeszeti úton vagy más módon – a kiadó engedélye nélkül közölni.

ISBN 978-963-258-572 7

Budapest, 2022
A Társadalomtudományi Kutatóközpont
és az ORAC Kiadó Kft. kiadása
Felelős kiadó: Boda Zsolt főigazgató és Frank Ádám ügyvezető
Felelős szerkesztő: Bodnár Kriszta
Tipográfia és műszaki szerkesztés: Harkai Éva

Tartalom

A jogrendszer rezilienciája: bevezető (Gárdos-Orosz Fruzsina)	7
---	---

I. ELMÉLET ÉS MÓDSZERTAN

VARGA CSABA	
Jogváltozás a jogban és a jogi folyamatokban	21
FÁBIÁN ÁRON – MATYASOVSKY-NÉMETH MÁRTON	
A jogi reagálóképesség pluralisztikus modellje	65
GOTO ERIK – LŐRINCZ VIKTOR OLIVÉR	
Reziliencia, alkalmazkodás, kognitív modellek és a jog	93
KISS REBEKA – SEBŐK MIKLÓS	
A jogalkotás kvantitatív vizsgálata a jogrendszer reagálóképessége szempontjából	110
ZÓDI ZSOLT – KISS REBEKA	
Hová tűntek a perek? A hazai bírászkodás kvantitatív vizsgálata 2010 és 2020 között	138

II. JOGÁGI KUTATÁSOK

1. Közjog

BALÁZS ISTVÁN – GAJDUSCHEK GYÖRGY – HOFFMAN ISTVÁN	
„Meggzűntetve megőrzés”? A közigazgatási hatósági eljárás újraszabályozása az általános közigazgatási rendtartásról szóló törvényben	163
GÁRDOS-OROSZ FRUzsINA	
Alkotmányozás, alkotmánymódosítások és azok alkotmányossági felülvizsgálata Magyarországon 2010 és 2020 között: miért változik az alkotmány és kinek van ebbe beleszólása?	196
SZILÁGYI EMESE	
A nemzeti vagyonnal gazdálkodó vagy azzal rendelkező magánpiaci szereplők által kezelt adatok nyilvánossága	223

SCHWEITZER GÁBOR

Az „egyházi” jogállás változásai Magyarországon 2010 és 2018 között 243

BALOGH LÍDIA – HALÁSZ IVÁN – PAP ANDRÁS LÁSZLÓ

Egyenlőség, kisebbségi jogok, nemzetpolitika 2010 és 2018 között 266

2. Magánjog

SZALAI ÁKOS – MENYHÁRD ATTILA

Adaptációs mechanizmusok a jogban 297

VADÁSZ VANDA

Új szakasz a magyar nemzetközi magánjogban?

A Kódex mint a kollíziós jog reagálóképességének mérőeszköze 328

VARJU MÁRTON

Gazdasági-társadalmi válság, modellváltás és reagálóképesség:

külön(leges) adóintézkedések és szabályozásuk Magyarországon 353

BENCZE MÁTYÁS

A magyar bírósági rendszer rezilienciája 2012 és 2021 között 376

RÁCZ LILLA

A polgári jog és az Alaptörvény kölcsönhatása

– az Alaptörvény 28. cikkének gyakorlata polgári ügyekben 394

TIMÁR BALÁZS

„A múlt felidézhetetlen”: a polgári perjog reakciója a pszeudomodern

társadalom és gazdaság kihívásaira 424

3. Büntetőjog

TÓTH MIHÁLY

Gondolatok a jogrendszer reagálóképességéről

– büntetőjogi aspektusból 443

HOLLÁN MIKLÓS

A kerettényállások és a szaktörvények változása:

a reziliencia veszélyei és korlátai 474

AMBRUS ISTVÁN

Az állatkinzás újraszabályozása a változó társadalmi felfogás tükrében 514

MEZEI KITTI

Új tendenciák a kiberbűnözés büntetőjogi megítélésében 529